

INFANTS GITANES CANTEN “SOL SOLET” I “A MIS QUERIDOS REYES MAGOS”

ADULTA GITANA: Va portar un currículum a un bar, per poder treballar, i el *jefe* li va dir a una que no era gitana: “A esta no la puc agafar, perquè és gitana: i no puc agafar una gitana per a treballar”. Clar, no pots fer-hi res. Però sí que costa molt que t’agafin en algun lloc de cara al públic, pel simple fet de ser gitana. I si entres en algun lloc –per sort– a treballar, en els primers moments sempre hi ha aquella mirada com de vigilància... No te tracten mai com una persona.

ADOLESCENT GITANA: Alguns nois... sí? Diuen “gitana de merda”, o “i tu d’on vens? No ets d’Espanya, ets d’un poble estrany, torna-te’n al teu país”. Però... ja està. Els mestres molt bé, i racisme... no massa.

VEU D’UNA PERSONA GRAN QUE IMITA EL SO DE BOMBARDEJOS: “FIIIIIIIIUU!”

VEU DE DONA JOVE: El cas de Joaquim Fibla, que des de molt jove va sentir la convicció de defensar la República democràticament constituïda. Sent encara un xiquet, va marxar sabent que potser no tornaria. O el cas d’Olegario Miró Drago, nascut a Amposta al carrer del Castell l’any 1927. Tenia nou anys quan va esclatar la guerra.

VEU D’HOME GRAN: I en això sentim l’aviació. I la meua mare que diu: Corre, aneu cap a la cova! I amb mi dormia un noi que li deien Joanet Colomé Gallina, que son pare era xòfer.

VEU DE DONA JOVE: I té records molt nítids dels bombardejos a la ciutat, i de quan l’aviació italiana va tombar el pont.

VEU D’UNA PERSONA GRAN QUE IMITA EL SO DE BOMBARDEJOS: “PATAPAM!”

VEU D’HOME GRAN: Dos bombes allí. I la paret que hi havia mitgera va caure a terra. Va matar tres persones, i naltros dins la cova. Patapam! Fiiiiiii! Patapam! (...) Vam sentir l’olor del sofre. (...) Quan van sortir del cafè: “Això ha sigut a la cova, que hi ha hagut una mortaldat”.

VEU DE DONA GRAN: Passaven i tiraven. Sabien que allí tot eren dones i crios... Era el signe... no era *fascista*, era alemany, nazi. I va ser molt... Ara que sóc més gran, trobo que va ser molt cruel.

VEU D'UNA PERSONA GRAN QUE IMITA EL SO DE BOMBARDEJOS: "PATAPAM!"

ADULTA GITANA: No van a discoteques, no surten de nit soles (en la societat paia, majoritària, sí). I estan més... quan tornen de casa han de fer feines, no és torno del col·le i no faig res, si tenen germans els cuiden... És el mateix que la societat paia fa trenta anys.

ADOLESCENT GITANA: Vull ser... integradora social. És una mica difícil, perquè no sé... a veure si... al ser gitana... puc aconseguir-ho. Com que sóc gitana diuen "No, esta passa". No s'ho creuen.

VEU D'HOME GRAN: I totes les nits allà a les nou de la nit deien: *Aquí cuartel general del Generalísimo, parte del día de hoy. Hemos avanzado tanto, hemos ido tanto por aquí, ahora estamos allá.* I quan s'acabava ja el *parte* se sentia una o dos hores un *ruido* que... "I això què és?". Resulta que allò era una fàbrica d'armes, que hi havia a Saragossa, secreta. I per la banda d'aquí, els *rojos* que deien ells... tenien una fàbrica de sabates.

ADOLESCENT GITANA: Per exemple, les que tenen sobrepès les titllen de gorda, balena, coses així. És violència: la gent s'ho creu, i ho passen malament, o fins i tot es maten a ells mateixos. Per exemple, es tallen, i porten marques, jo ho he vist; i entre els mestres i nosaltres *pos* les ajudem.

VEU DE DONA JOVE: Manolo Cid. Manolo és nascut a Amposta el dia 16 d'octubre de 1933. Ell no va viure els fets de la guerra civil directament perquè era molt menut, però en la seua memòria avui està molt present la història de son pare, Lluís Cid, que va passar per diferents camps francesos de concentració –Agde, Barcarés i Sant Ciprià– per, final i fatalment, fer cap a Mathausen.

MANOLO CID: Al camp de concentració menjant castanyes...

VEU DE DONA JOVE: La seua història és la de molts catalans i catalanes que una vegada acabada la guerra van haver de marxar a França, on pensaven que trobarien una bona acollida i el que va passar va ser tot el contrari (...) Foren sotmesos en camps, suposadament de refugiats que després van ser camps de concentració, a les humiliacions més miserables.

INFANTS GITANES CANTEN "SOL SOLET".

VEU D'HOME GRAN: Diuen que a la guerra uns perden i uns guanyen. I no: tots perden... Però uns més que els altres.

VEU DE DONA GRAN: I després de la guerra, ja ho saps tu, que l'escola era tota en castellà, havies d'anar a l'Església... i una vegada, sortint de l'Església, estava una creu, no sé si ho recordeu, havien posat una creu gran, de fusta, que deia: *Caídos por Dios y por la patria. Presentes.*

INFANT GITANA CANTA "A MIS QUERIDOS REYES MAGOS".

VEU DE DONA GRAN: I una senyora que anava amb barret a l'Església diu: "Mira, aquí estan tots els caiguts d'Amposta". I ma germana, que tenia 14 mesos més que jo diu: "No. Aquí no estan tots".